

Tradiční čínská medicína

1. Obecné informace

Podle výzkumu Světové zdravotnické organizace (W.H.O.) přibližně 80% lidské populace spoléhá na tradiční medicínu založenou na využití živočichů a rostlin.. Tato tradiční léčba je běžně užívána v mnoha zemích světa po celá staletí na základě předávání znalostí od předků.

Poptávka po čínské medicíně je vysoká především v rozvojových zemích a to hlavně kvůli mnohasetleté tradici a také díky tomu, že vlády těchto zemí podporují spíše místní medicínu než drahé dovozové léky na chemické bázi. Tento druh medicíny je používán také Asiaty, kteří žijí v jiných zemích, tito lidé stále dodržují své původní zvyky a tradice. V mnoha evropských městech bývá čtvrť známá jako CHINATOWN, kde žije čínská komunita poměrně uzavřeným způsobem života. Jsou známy i komunity Indů, Vietnamců, Indonésanů žijících pospolu v určitých částech měst. Všichni tito lidé využívají tradiční asijskou medicínu i mimo svou původní zemi.

V současné době však vzrůstá i používání tradiční čínské medicíny mezi Evropany a Američany, pro které je tato medicína populární jako homeopatie, fytoaterapie a aromaterapie či kterým normální chemická medicína nepomáhá. Výrobky tradiční asijské medicíny jsou dováženy ve velkém množství právě do Evropy a Severní Ameriky, částečně pro asijské komunity ale i jako alternativní medicína pro ostatní. V západní Evropě a v Severní Americe je více než **70% uživatelů ne-asijského původu**. Např. v Británii se TCM vyučuje už i na některých univerzitách, na Internetu existuje Evropská online universita čínské medicíny, v Německu fungují 2 TCM nemocnice atd. Celkem praktikuje v evropských zemích cca 11 400 TCM doktorů. Evropský trh s TCM je odhadován na 60 miliónů USD ročně, v roce 1997 byly z Číny vyvezeny TCM výrobky v hodnotě 600 miliónů USD.

Tento nárůst spotřeby v západních zemích představuje obrovský tlak na populace volně žijících živočišných a rostlinných druhů s tím následkem, že některé používané druhy jsou přímo ohrožené vyhoubením.

Čína a Indie zaujímají přední místa ve vývozu a v počtu uživatelů léčivých rostlin a výrobků. Odborníci odhadují, že v Číně 80% a v Indii 95% rostlinného materiálu používaného pro tradiční medicínu je z volné přírody. Přibližně 1000 rostlinných druhů je přímo ohroženo vyhoubením, mnoho z nich je chráněno Úmluvou CITES. Tradiční medicína využívá v širokém měřítku také živočišné druhy.

Je nutné si uvědomit, že nekontrolované používání volně žijících druhů může mít za následek jejich úplné vyhoubení. A tak vzrůstá stále větší snaha používat pro účely tradiční medicíny uměle vypěstované či odchované jedince. Ani toto však není dostačující, prozatímni údaje o pěstírnách a odchovnách nejsou příliš důvěryhodné. Navíc podle některých analýz jedinci z volné přírody obsahují větší množství medicínsky účinných látek než jedinci vypěstovaní či odchovaní. Podle WWF (Mezinárodní fond pro ochranu volně žijících druhů) pouze 10% používaných rostlin a živočichů bylo vypěstováno či odchováno v zajetí. Sběr, pytláctví, nelegální dovoz a vývoz tudíž stále pokračuje.

2. Typy tradičních medicín

TM – Tradiční medicína

Rostliny a živočichové byli využíváni pro medicínské účely po tisíciletí. Většina tradičního použití přírodě příliš neublíží. Do této kategorie spadají všechny druhy původních přírodních medicín, včetně homeopatie a fytoaterapie, které jsou používány v Evropě. Tradiční medicína existuje po celém světě a je velmi běžná v Africe, Jižní Americe, Vietnamu, Laosu a v celém Orientu. Její používání nezpůsobuje problémy, pokud nejsou využívány ohrožené druhy a pokud je užívána místně a není komercializována.

TOM – Tradiční orientální medicína

Tento typ zahrnuje všechny tradiční medicíny používané v Orientu (Indie, Čína, Vietnam, Laos, Japonsko, atd.) obdobně jako TCM a TEAM. Ayurvěda nebo Unani a další medicíny používané v Indii, Bhútánu a Tibetu nejsou považovány za TCM či TEAM, ale za typické TOM.

Použití TOM v Orientu je velmi běžné a domácí spotřeba je vysoká. Vývoz je nižší, pouze výrobky Ayurvěda jsou v současné době vyváženy do celého světa.

TEAM – Tradiční východoasijská medicína

Ve východní Asii je dostupný široký výběr tradičních medicín např. korejská, indonéska, Lou Loom v Laosu a mnoho dalších. Všechny tyto druhy medicín vycházejí z tradiční čínské medicíny, která spadá také do kategorie TEAM. Použití tradiční medicíny ve východoasijských zemích je velmi vysoké, ale vývoz je malý nebo téměř žádný s výjimkou TCM.

TCM – Tradiční čínská medicína

Ve východní Asii je TCM je nejdůležitější formou tradiční medicíny (všechny ostatní TEAM z ní vycházejí). Dnes je spotřeba TCM v Číně 2x taková než byla před 10 lety a vývoz do ostatních asijských zemí je pravděpodobně 3x větší. Vývoz výrobků do Severní Ameriky a západní Evropy samozřejmě také vzrůstá. Za posledních 5 let obchod v USA vzrostl o 500% a obdobné je to i zemích západní Evropy. V minulosti 80% uživatelů TCM v Evropě a Americe byli Číňané, dnes jsou to ze 70% Evropané a Američané. V TCM se využívají různé druhy rostlin, živočichů a minerálů. V čínštině jsou pod pojmem “bylina (Herb)” zahrnuty rostlinné ale často i živočišné produkty a minerály.

3. Obchod a obchodní trasy

Čína a Indie jsou dva největší vývozci léčivých rostlin, živočichů a výrobků z nich. Podle posledních údajů Čína vyváží okolo 200 000 tun a Indie okolo 70 000 tun sušených rostlin a výrobků.

Čínské výrobky jsou téměř vždy vyvážené přes Hongkong a Singapur příp. přes Taiwan.

Indie vyváží přímo přes své přístavy a letiště.

Do západní Evropy vedou dvě základní obchodní trasy:

- 1. přímo přes Hongkong, Singapur příp. Taiwan letadlem nebo lodí**
- 2. přes USA, kde jsou suroviny zpracovány do pilulek, kapslí a prášku, téměř vždy letadlem**

Z Indie jsou výrobky TCM dopravovány do Evropy lodí do Rotterdamu a dále letadlem na místo určení.

V Holandsku (General Inspection Service) zkoumali používání TCM a obchod s ní a zjistili, že obojí v Evropě narůstá velmi rychle. Lidé stále hledají alternativní léčbu k chemickým lékům. Používání TCM je značné, neboť je-li užívána jako prevence, musí se brát každý den (k tomu je nutné obrovské množství léku). Západní chemická medicína se normálně užívá pouze tehdy, je-li člověk skutečně nemocný.

Holandsko je pro dovoz TCM nejvíce využívaným vstupním místem do EU. V posledních 2 letech byly prakticky každý den v Holandsku zabaveny ilegální zásilky TCM (400 zabavení za rok), celkem více než 50 000 balení patentované TCM na letištích či v přístavech. Při kontrolách TCM lékařů, dovozců a TCM obchodů bylo zabaveno 20 000 balení TCM a cca 4000 balení Ayurvedy (z Nepálu a Tibetu).

4. Známé druhy výrobků TCM

V TCM jsou známé tři typy výrobků:

a) Samotné byliny (herbs)

Jsou to výrobky z jednoho druhu rostliny, živočicha nebo minerálu, které mohou být zpracovány vařením, uzením, sušením, přípravou odvaru atd.. Mohou být ve formě suroviny (např. snadno rozpoznatelné části rostlin, živočichů nebo minerálů) nebo zpracovány do prášku, pilulek či vodních roztoků.

b) Míchané byliny (herbs)

Je to směs několika rostlinných, živočišných nebo minerálních výrobků. Tato směs může být užívána ve formě čajů, přísad do polévek, odvaru atd.. Na výrobky tohoto druhu tradiční medicíny je potřebný recept od TCM doktora a lze jej koupit ve speciálních obchodech s TCM.

c) Patentovaná medicína

Tyto výrobky obsahují ingredience z rostlin, živočichů nebo minerálů a jsou upravovány do **kapslí, prášku, pilulek, tonik, granulí, vín, atd.** Ve většině případů je na obalu název výrobku či číslo patentu. Čínské zdravotnické orgány udělují tyto patenty farmaceutickým továrnám. **Použití určitých ingrediencí a jejich množství ve výrobku je při patentování medicíny zaručeno.**

Názvy a čísla patentované medicíny jsou uvedeny v oficiální knize (v čínštině), podle které je možno zkontrolovat ingredience obsažené v produktu (podle konkrétního názvu nebo čísla). V posledních 2 letech tato kniha existuje i na CD-rom, ale je obtížné ho získat (navíc je také v čínštině).

5. Identifikace čínské medicíny

A. Surové materiály

- celé rostliny nebo jejich části (kořeny, listy, kůra)
- části živočichů (odříznuté rohy, kosti, kůže, žlučníky)

B. Výrobky (jedna či více ingrediencí)

- výrobky z rostlin, živočichů a minerálů (prášky, pilulky, kapsle, čaje, oleje, tonika, voskové kuličky)

Surové materiály

Identifikace není vůbec snadná a vyžaduje velké zkušenosti. Vizuální identifikaci může provést jen skutečný odborník na tuto problematiku, ale často je materiál zpracován či rozkrájen na velmi malé kousky a identifikace je nemožná. DNA testy a proteinové testy je možné použít, pokud je k dispozici standardní srovnávací vzorek a materiál byl pouze sušen a ne zpracován např. vařením, smažením nebo odvarem.

V Německu byl zpracován identifikační klíč pro rostliny užívané v TCM (Identification Manual for medicinal plants, Uwe Schipman, Dagmar Lange), který je velmi užitečnou pomůckou.

Účty, faktury, fytosanitární doklady nebo další doklady doprovázející zásilku mohou napovědět o jaký materiál se jedná. Použité názvy mohou být upravené botanické názvy rostlin (farmaceutické názvy).

Identifikace živočišných materiálů je daleko složitější, zvláště pokud jsou zpracovány na velmi malé kousky nebo plátky. Laboratorní testy mohou materiál determinovat, ale ne každá laboratoř je schopná takovou analýzu provést. Především je potřeba standardní srovnávací vzorek hledaného druhu. Celé rohy např. sajgy tatarské nebo nosorožce lze snadno identifikovat. U medvědíků žlučníků je to obtížnější, ale ne nemožné.

Výrobky

Postup při identifikaci:

1) název výrobku

Porovnejte název s již dříve kontrolovanými výrobky (z toho důvodu je dobré vytvářet tzv. Identification Report pro každý nově kontrolovaný výrobek a vést si evidenci, abyste pak nemuseli znovu zkoumat tentýž výrobek).

2) složení výrobku či farmaceutický název

Farmaceutické názvy bývají tvořeny upravenými botanickými či zoologickými jmény daných druhů či jejich odvozeninami. Použijte abecední CHECKLIST (Jaap Reinjoud).

Zkontrolujte i složení uvedené na příbalovém letáku - může se lišit od složení deklarovaného vně na obalu.

3) Pin-Yin název výrobku nebo ingrediencí

Porovnejte Pin-Yin názvy s níže uvedeným přehledem nejčastěji užívaných druhů.

K přeložení dalších Pin-Yin názvů můžete použít CHECKLIST, knihu patentované medicíny, Chinese-English Medical Dictionary nebo Materia Medica.

4) čínské znaky

Porovnejte znaky na výrobku s níže uvedeným přehledem nejčastěji užívaných druhů (i pokud mezi farmaceutickými názvy psanými latinkou žádný chráněný druh není, může být totiž napsán jen čínským znakem právě kvůli případné kontrole).

Dále se můžete pokusit srovnat čínské znaky na výrobku se znaky pro chráněné druhy v Chinese-English Medical Dictionary.

5) další text či číslo patentu na výrobku

Spojte se s kontaktní osobou a zašlete jí kopii obalu, příbalového letáku a dokumentů k výrobku. Knihu patentované medicíny vlastní Jaap Reinjoud a číslo patentu může obratem ověřit.

6. Chráněné živočišné a rostlinné druhy používané v TCM

V TCM je využíváno přibližně 2000 rostlinných a 200 živočišných druhů. kromě toho také značné množství hmyzu. Většina z těchto druhů však není chráněna žádným zákonem. Pouze přibližně 50 rostlinných a 20 živočišných druhů je chráněno Úmluvou CITES a s ní souvisejícími zákony.

Rostliny

Nejčastěji používané druhy:

ŽENŠEN - u ženšenu jsou chráněné pouze rozpoznatelné části kořene (celý kořen nebo nasekaný kořen, nikoli už pilulky, odvary, čaje atd.)

ženšen americký (*Panax quinquefolius*) - chráněna celá populace

ženšen asijský (*Panax ginseng*) - chráněna pouze ruská populace

CIBOTIUM BAROMETZ

CITES II

stromová kapradina, sušené oddenky

farmaceutický název: **Rhizoma Cibotii (Barometz)**

Pin-Yin: GOU JI

Japonsko: Kuseki

Korea: Kuch'ok

Anglie: Lamb of Tartary Rhizome, cibot rhizome

BLETILA STRIATA

CITES II

sušené hlízy orchideje

farmaceutický název: **Rhizoma Bletillae (Striatae)**

Pin-Yin: BAI JI

Japonsko: Byakukyu

Korea: Paekkup

Anglie: Bletilla Rhizome, Hyacinth bletilla

GASTRODIA ELATA

CITES II

sušené hlízy orchideje

farmaceutický název: **Rhizoma Gastrodiae Elatae**

Pin-Yin: TIAN MA

Japonsko: Tenma

Korea: Ch'onma

Anglie: Gastrodia Rhizome, gastrodia tuber

DENDROBIUM spp.

CITES II

čerstvé rostliny či její stonky (orchidej)

druhy *D. nobile*, *linavianum*, *officinale*, *moniliformes*, *hercoglossum*, *aduncum*, *hancockii*

farmaceutický název: **Herba Dendrobii**

Pin-Yin: SHI HU (Shih hu)

Japonsko: Sekkoku

Korea: Sokkok

Anglie: Dendrobium Stem

SAUSSUREA COSTUS

CITES I

sušené kořeny

(chrpovník) syn. *Saussurea lappa*, *Aucklandia lappa*

v "bylině" tohoto čínského názvu jsou 2 rostlinné druhy - *Saussurea costus* (obvykle získaná z čínské provincie Guangdong) a *Vladimiria souliei* nebo *V. denticulata* (z provincie Secchuan)

farmaceutický název: **Radix Saussureae seu Vladimiriae**

Pin-Yin: MU XIANG

Japonsko: Mokko

Korea: Mokhyang

Anglie: Costus Root, Aucklandia root

ČASTO POUŽÍVANÉ CHRÁNĚNÉ ROSTLINY:

<i>Aceras anthropophorum</i>	orchidej CII		
<i>Adonis vernalis</i> (<i>A. apenina</i> , <i>A. davurica</i>)	hlaváček jarní CII		Adonidis herba
<i>Aloe ferox</i> (<i>A. horrida</i> , <i>A. socotorina</i>)	aloe CII	Lu hui Tou ming lu hui	Aloe
<i>Aquillaria malaccensis</i>	orlí dřevo CII	Chen xiang	Aquilarie lignum, Lignum Aloes, Lignum Aspalathi
<i>Bletilla striata</i> (<i>Bletilla hyacinthina</i>)	orchidej CII	Báiji, baj ji, Pai-chi	Bletillae striatae rhizoma, Bletillae rhizoma, Bletillae tuber
<i>Cibotium barometz</i>	strom. kapradina CII	Jīnmáogōu, Gou ji	Cibotii barometz rhizoma, Cibotii rhizoma
<i>Cycas circinalis</i>	cykas CII		sago
<i>Cypripedium parviflorum</i>	orchidej CI		
<i>Dactylorhiza</i> spp.	orchidej CII		
<i>Dendrobium</i> spp.	orchidej CII (CI)	Shi hu, shih-hu	Dendrobii caulis, Herba dendrobii
<i>Dioscorea deltoidea</i> (<i>D. nepalensis</i>)	smlínek CII		Dioscorea deltoidea radix nebo rhizoma
<i>Dionaea muscipula</i>	mucholapka podivná CII		
<i>Ephemerantha lonchophylla</i>	orchidej CII		
<i>Eulophia</i> spp.	orchidej CII		
<i>Galanthus</i> spp.	sněžěnka CII		
<i>Gastrodia elata</i>	orchidej CII	Tiànmá (tchein- ma), Tien-ma, Tenma	Gastrodiae rhizoma, Rhizoma Gastrodiae elatae
<i>Gnetum montanum</i>	liánovec horský CIII		
<i>Guaiacum officinale</i>	guayacan CII		Guaiaci lignum, Lignum vitae, Guaiaci resina
<i>Guaiacum sanctum</i>	guayacan CII		
<i>Gymnadenia orchidis</i>	orchidej CII		
<i>Hydrastis canadensis</i>	CII		Hydrastis rhizoma, Radix hydrastis, Hydrastis
<i>Lophophora williamsii</i>	kaktus CII		
<i>Malaxis acuminata</i>	orchidej CII		
<i>Nardostachys grandiflora</i> (<i>N. jatamansi</i> , <i>N. chinensis</i>)	CII	Gan song	Nardostachys jatamansi, Radix Nardostachyos, Rhizoma Nardostachyos
<i>Nepenthes khasiana</i>	láčkovka CI		
<i>Ophrys</i> spp.	orchidej tořič CII		salep
<i>Opuntia ficus-indica</i>	kaktus CII		
<i>Orchis</i> sp.	orchidej CII		Salep
<i>Panax quinquefolius</i> (<i>Aralia quiquefolia</i>)	ženšen americký CII	Xi Yang Shen	Panacis quinquefolii radix, Aralia quiquefolia
<i>Picrorhiza kurrooa</i> (<i>P. lindleyana</i>)	CII	Hu huang lian	Rhizoma Picrorhizae
<i>Podocarpus neriifolius</i>	CIII		
<i>Podophyllum hexandrum</i> (<i>P. emodi</i> , <i>P. emodi</i> var. <i>hexandrum</i> , <i>Sinopodophyllum hexandrum</i>)	CII	Tao er qi	Podophylli emodi rhizoma nebo radix, Podophylli indici rhizoma, Podophylli resina
<i>Prunus africana</i> (<i>Pygeum africanum</i>)	slivoň CII		Pygei africana cortex, Pygeum extract (pygenil)
<i>Pterocarpus santalinus</i>	santal CII		Santali lignum rubri, Pterocarpi lignum, Pterocarpus
<i>Rauvolfia serpentina</i>	rauwolfie plazivá CII		Rauwolfie radix

(<i>Ophioxylon serptinum</i>)			
<i>Sarracenia purpurea</i>	špirlice CII		
<i>Saussurea costus</i> (<i>S. lappa</i> , <i>Aucklandia lappa</i> , <i>Aucklandia costus</i>)	chrpovník C I	Mu xiang	<i>Saussureae radix</i> , <i>Radix costus</i> , <i>Radix Aucklandiae</i>
<i>Selenicereus grandiflorus</i>	kaktus CII		
<i>Sternbergia lutea</i>	CII		
<i>Taxus wallichiana</i> (<i>T. baccata</i> ssp. <i>Wallichiana</i>)	tis CII	Hong dou shan, Zi shan cun	<i>Taxi folium</i> , <i>Folia taxi</i>
<i>Vanilla planifolia</i>	orchidej CII		

Živočichové

Mezi nejčastěji používané druhy patří:

MOSCHUS spp. - kabar pižmový CITES I a II
užívaná část: pižmo - sekret ze žláz samců
Moschus moschiferus, *M. sifanicus*, *M. betezovskij*
farmaceutický název: **Secretio Mochus Moschiferi**
Pin-Yin: SHE XIANG
Japonsko: Jako
Korea: Sahyang
Anglie: musk, Navel Gland Secretions of the Musk Deer

EQUUS ASINUS - osel asijský CITES I
užívaná část: výtažek (želatina) z kopyt a kůže
farmaceutický název: **Gelatinum Asini, Colla corii Asini**
Pin-Yin: E JIAO (A JIAO)
Japonsko: Akyo
Korea: Agyo
Anglie: donkey hide gelatin, aa-hide glue, glue made from Ass Skin

SAIGA TATARICA - sajga tatarská CITES II
užívaná část: rozemleté rohy
farmaceutický název: **Cornu Antelopis, Cornu Saigae Tataricae**
Pin-Yin: LING YANG JIAO
Japonsko: Reiyokaku
Korea: Yongyanggak
Anglie: Antelope horn, horn of Saiga

MANIS spp. - luskoun (pangolin) CITES II
užívaná část: rozemleté šupiny 1. znak = šupina (nemusí tam být)
farmaceutický název: **Squama Manitis (Pentadactylae)**
Pin-Yin: CHUAN SHAN JIA
Japonsko: Senzanko
Korea: Ch'onsan'gap
Anglie: pangolin Scales

MACACA MULATTA - makak rhesus CITES II
užívaná část: bezoár - kámen ze zažívacího traktu
farmaceutický název: **Calculus Macacae Mulattae**
Pin-Yin: HOU ZAO
Japonsko: Koso
Korea: Hujo
Anglie: monkey bezoar, Macaque Gallstone

URSIDAE spp. - medvědi CITES I a II
užívaná část: žluč, žlučník
většinou *Selenarctos thibetanus*, *Ursus arctos*
farmaceutický název: **Fel Ursi**
Pin-Yin: XIONG DAN
Japonsko: Yutan
Korea: Ungdam
Anglie: Bear Gall Bladder
Další méně používané druhy:

PANTHERA TIGRIS - tygr CITES I
užívaná část: kosti (dále se zpracovává i penis, vousy ad.)
farmaceutický název: **Os Tigris**
Pin-Yin: HU GU
Japonsko: Kokotsu
Korea: Hogol
Anglie: tiger bone

RHINOCEROTIDAE - nosorožci CITES I

Rhinoceros unicornis, *R. sondaicus*, *R. sumatrensis*
 užívaná část: rozemletý roh
 farmaceutický název: **Cornu Rhinoceri**
 Pin-Yin: XI JIAO
 Anglie: rhino horn

PANTHERA PARDUS – levhart CITES I

užívaná část: kosti
 farmaceutický název:
 Pin-Yin: BAO GU

DALŠÍ POUŽÍVANÉ CHRÁNĚNÉ DRUHY ŽIVOČICHU

Druh		Použité části	Typ medicíny	Země
<i>Acipitridae</i>	jestřábi		Lao Loum	Laos
<i>Aonyx cinerea</i>	vydra malá		javánská	Indie/Jáva
<i>Arctocephalus pusillus</i>	lachtan jihoafrický	tuk, genitálie	africká TEAM	Botswana/Zaire Hong-Kong
<i>Bos gaurus</i>	gaur indický	kosti, rohy, žlučník		Asie
<i>Bos javanicus</i>		rohy		Thajsko/Laos
<i>Bos mutus</i>	jak		tibetská	Tibet/Indie
<i>Bos sauveli</i>	kuprej	rohy, žlučník	Lao Loum	Laos/Thajsko
<i>Bubalus arnee</i>	buvol arni	rohy, žlučník		
<i>Bubo sumatranus</i>	výr malajský		indonéská	Indie/Sumatra
<i>Budorcas taxicolor</i>	takin	rohy		
<i>Bufo bufo</i>	ropucha obecná		homeopatie	Německo
<i>Canis aureus</i>	šakal			Indie/Laos
<i>Cercopithecidae</i>	kočkodani	krev, kosti, mozek, žlučník, exkrementy	Lao Loum	Laos
<i>Cervus eldii</i>	jelen tyrorohý	parohy		
<i>Chelonia mydas</i>	kareta obrovská	vejce, maso, tuk	Lao Loum indonéská africká	Laos Indonésie centrální Afrika
<i>Crocodylus niloticus</i>	krokodýl nilský	tuk, kůže	africká	Keňa/Tanzanie
<i>Crocodylus porosus</i>	krokodýl mořský		indonéská	Indonésie
<i>Crocodylus sp.</i>	krokodýli	sušený penis, žluč, "hrbolatá" kost z vršku hlavy, žlučník, zuby	TCM/Lao Loum	Čína/Laos
<i>Crotalus durissus</i>	chřestýš brazilský	sušený jed		
<i>Dugong dugong</i>	dugong indický	zuby	Lao Loum	Laos
<i>Elephas maximus</i>	slon indický	kůže, kosti, svaly, penis, zuby, kly, moč		
<i>Eretmochelys imbricata</i>	kareta pravá	krunýř	TEAM	vých. Asie
<i>Falconiformes</i>	dravci		laoská	Laos
<i>Felidae</i>	kočkovité šelmy	tuk, kosti	TEAM	vých. Asie
<i>Geochelone sp.</i>	želva	krunýř	Unani	Indie
<i>Geochelone pardalis</i>	želva pardálí	krunýř	TEAM	vých. Asie
<i>Heloderma sp.</i>	korovec	sušený jed	vietnamská	Vietnam
<i>Hippopotamus amphibius</i>	hroch	tuk	africká	střední Afrika
<i>Hirudo medicinalis</i>	pijavka lékařská	tělo	homeopatie	Japonsko/Německo
<i>Histicidae</i>	dikobrazi	střeva, žaludek, "quill"	Lao Loum	Barma/Laos
<i>Indotestudo elongata</i>	želva podlouhlá	krunýř	TEAM Lao Loum	Taiwan Laos
<i>Kachuga tecta</i>	želva dura	krunýř	TEAM	Taiwan
<i>Ketupa ketupa</i>	sova rybářská		indonéská	Jáva/Indonésie

<i>Loxodonta africana</i>	slon africký	exkrementy, tuk, kůže		
<i>Lutra lutra</i>	vydra evropská		TEAM	Taiwan
<i>Lutra perspicillata</i>	vydra hladkosrstá		Unani	Indie
<i>Lutrinea</i>	vydry	žlučník, játra, pohlavní orgány, zuby	TOM	Orient
<i>Macaca sp.</i>	makak	bezoár, lebka	TOM	Orient
<i>Manidae spp.</i>	luskouni	šupiny		
<i>Manouria impressa</i>	želva	krunýř	TEAM	Taiwan
<i>Monodon monocerus</i>	narval	kel	TEAM	Japonsko
<i>Morenia ocellata</i>	želva birmská	krunýř	TEAM	Taiwan
<i>Moschus spp.</i>	kabar	pižmo, žlázy		
<i>Neamorhedus spp.</i>	kamzík goral	rohy, krev, žlučník, kopyta, střeva, tuk, kůže, zuby	TOM	speciálně Laos
<i>Naja naja</i>	kobra indická	žluč, jed, tělo	TOM homeopatie	Orient Německo
<i>Neofelis nebulosa</i>	levhart obláčkový		laoská	Laos
<i>Ninox scutulata</i>	sovka dravčí		indonéská	Indonésie
<i>Nycticebus spp.</i>	outloň	kosti	TEAM	Indie/Vietnam/Laos
<i>Ophiophagus hannah</i>	kobra královská	kosti	Lao Loum	Laos
<i>Otus spp.</i>	výřeček		indonéská	Indonésie
<i>Pangasianodon gigas</i>	pangas mekongský	žlučník, prsní ploutve	Lao Loum	Laos
<i>Panthera leo</i>	lev	kosti, tuk	africká	střední Afrika
<i>Panthera pardus</i>	levhart	kosti, tuk, srdce, kůže		
<i>Panthera tigris</i>	tygr	kosti (pasta, prášek), žlučník, penis, zuby, vousy		
<i>Pavo muticus</i>	páv indický	ocasní pera, žlučník	Lao Loum	Laos
<i>Phodius badius</i>	sova indická		indonéská	Indonésie
<i>Physeter catodon</i>	vorvaň	ambra	Unani/Ayurveda homeopatie	Indie Německo
<i>Platanista gangeticus</i>	delfinovec ganžský		Unani	Indie
<i>Primates spp.</i>	primáti	kosti, žlučník, lebka		
<i>Prionailurus bengalensis</i>	kočka bengálská		javánská	Indie/Jáva
<i>Pteropodidae spp.</i>	kaloni	exkrementy, srdce, játra	TEAM	Indie/Laos/Jáva
<i>Python molurus</i>	krajta tmavá		TEAM	Vietnam/Indie/Laos
<i>Python reticulatus</i>	krajta mřížkovaná	krev	TCM/TEAM	vých. Asie
<i>Python sebae</i>	krajta písmenková	páteř, kosti, tuk, kůže		
<i>Python spp.</i>	krajta	kosti, žlučník, tuk	TOM	Orient
<i>Rhinocerotidae spp.</i>	nosorožci	roh, krev, svaly, kůže, zuby, prsty	TCM	vých. Asie
<i>Saiga tatarica</i>	sajga tatarská	roh	TCM	Čína
<i>Strigidae</i>	sovy		barmská indonéská	Barma Indonésie
<i>Testudinidea</i>	želvy	krunýř	všechny druhy	Orient/Arabie
<i>Tyto alba</i>	sova pálená		indonésie	Indonésie
<i>Uromastyx spp.</i>	trnorep	extrakt z živých zvířat	TEAM	Indie/Malajsie
<i>Ursidae spp.</i>	medvědi (kromě pandy)	žluč, žlučník, kosti, chlupy, zuby		
<i>Varanus spp.</i>	varan	tuk	TEAM	Indie/Vietnam/Laos
<i>Vipera berus</i>	zmije obecná		homeopatie	Německo
<i>Viverricula indica</i>	cibetka malá		Ayurveda	Indie

7. Literatura

1) MATERIA MEDICA, CHINESE HERBAL MEDICINE

Bensky D., Gamble A., 1993, Eastland Press, Seattle, ISBN 0-939616-03-3
nejdůležitější kniha

2) ORIENTAL MATERIA MEDICA, A CONCISE GUIDE

Hong-Yen Hsu Ph.D., 1996, Keats Publishing Inc., Connecticut, ISBN 0-87983-710-1
srovnatelná s 1), ale novější a je i pro ostatní země, nejen pro Čínu

3) CHINESE-ENGLISH MEDICAL DICTIONARY

1995, ISBN 7-117-00474-6/R.475

4) CHINESE PATENT MEDICINE

Chen Ke-Ji MD, ISBN 7-5357-2047-1/R.386

5) CHECKLIST OF MEDICINAL AND AROMATIC PLANTS AND THEIR TRADENAMES

Lange D., Schippman U., 1999

6) Léčivé rostliny tradiční čínské medicíny, Pavel Valíček a kol., 1998, nakl. Svítání

7) Identification Training for Medicinal and Aromatic Plants covered by CITES and EU Regulation 2307/97, verze 2, Lange D., 1999